

№12
2025

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 394 sahifa,
2-dekabr, 2025-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapirjanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Doniyorov S. M. – "Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari nomzodi (PhD)
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Woosyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the Editorial Board of the newspapers "Yangi Uzbekiston" and "Pravda Vostoka", Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Candidate of Philological Sciences (PhD)

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

“Maktabgacha va maktab ta’limi” jurnali O‘zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo‘yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo‘yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta’limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo‘yicha
ro‘yxatdan o‘tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Yangi O'zbekiston sharoitida ayollar ijtimoiy faolligini oshirishda psixologik motivatsiya va o'z-o'zini rivojlantirish strategiyalari	26
Xuseynova Abira Amanovna	
Pragmalinguodidactic Principles in Teaching English for Philologist Students and their Application in Intercultural Communication.....	31
Arzieva Bibi-Sanem Aynazarovna	
Metakognitiv ko'nikmalarni rivojlantirishga qaratilgan biologiya o'quv materiallarini loyihalash, joriy etish va samaradorligini baholash.....	35
Abdurasulova Gulrux Habibullayevna	
Oligofreniya holatida neyropsixologik tashxislar qo'llanilishining umumiy masalalari	40
Akramov Dostonbek Ikromjon o'g'li, Xojaliyeva Sarvinov Elyorjon qizi	
Oliy ta'lim muassasalari talabalarida kreativ kompetensiyani rivojlantirish pedagogik muammo sifatida ...	44
Asatova Dildora Aslamovna	
Ingliz tili o'qish ko'nikmalarini takomillashtirishda autentik manbalarning roli.....	49
Bekmuratova Nargiza Arislanbayevna	
Insuldan keyingi nutqni tiklashda logopedik reabilitatsiya va nevrologik muolajalar integratsiyasi	52
Boltaboyeva Xurshida Sharofiddinovna	
The Concept of Symbols in Linguoculturology	56
Hamraqulova Gulandom Sodiq qizi	
Buyuk ipak yo'li xalqlari o'rtasidagi pedagogik va madaniy aloqalarning vujudga kelishi.....	59
Mirxalilova Nargiza Akbarovna	
Bo'lajak tarbiyachilarni bolalarni nutqini o'stirishga bo'lgan kasbiy-pedagogik tayyorgarligini o'stirish	63
Mitaliboyeva Dildora	
Koxlear implantli bolalarning eshituv-nutqiy faolligini oshirishda differensial yondashuv asosida korreksion-pedagogik ish	66
Nartayeva Shahnova Yulchibayevna	
Fasilitatsion yondashuv asosida kichik maktabgacha yoshdagi bolalarda adaptiv ko'nikmalarni rivojlantirishning psixologik-pedagogik mexanizmlari.....	71
Normatova Nilufar Komilovna	
Boshlang'ich sinflarda disgrafiyasi bo'lgan o'quvchilarda yozish kompetensiyalarini shakllantirishning ilmiy-nazariy asoslari (XIX–XXI asrlarda).....	76
Qaxxorova Saidaxon, Mamarajabova Zulfiya	
Raqamli texnologiyalar va onlayn platformalar orqali olimpiya ta'limini rivojlantirish: yoshlar orasida axloqiy va jismoniy madaniyatni oshirish	80
Qodirov Jurabek Mamatsimonovich	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida sun'iy intellekt bilim va savodxonligini rivojlantiradigan innovatsion jismoniy-interaktiv o'yinlar: pedagogik model	83
Quvonova Nodirabegim Shavkat qizi	
"Sab'ai sayyor" asarida qo'llangan onomastik birliklar haqida mulohazalar	87
Gadayev Oybek Yaxshiboyevich, Ravshanova Sharbatoy Rahmatilla qizi	
Ijtimoiy tarmoq shifokorlarining masofaviy konsultatsiyalari shaxs psixikasi va salomatligiga ta'siri	91
Askarova Nargiza Abdivaliyevna, Ravshanova Zarnigor Daminovna	
Talabalar ilmiy dunyoqarashini rivojlantirishda innovatsion ta'lim texnologiyalari va interfaol metodlardan foydalanish.....	95
Satvoldiyev Faxriddin Akbarali o'g'li	
Innovatsion ta'lim texnologiyalari orqali pedagoglarning kreativligini rivojlantirish	99
Saydullayeva Gulasal Umidjon qizi	
Maktabgacha yoshdagi bolalar motorikasini rivojlantirishning standart modeli	102
Sirojiddinova Xamidaxon Xasanboy qizi	
Bo'lajak o'qituvchilarning shaxslararo munosabat kompetensiyasini rivojlantirishning pedagogik shart-sharoitlari	106
Turg'unova Gulnoza Muhammadjonovna, Xodjiyeva Mahliyo	

Shaxsdagi mehnat motivatsiyasi samaradorligini ta'minlashga xizmat qiluvchi korrelyatsion bog'liqliklar tahlili	109
Xusanov Samariddin Maxmadaminovich	
Auditoriyadan tashqari musiqiy mashg'ulotlarni art-terapiya yordamida tashkil etish asoslari	112
Yarashev Jo'rabek To'rayevich	
Формирование творческого мышления школьников на уроках музыки	117
Габдулманова Ильнура Минисламовна	
Теоретико-методологические основы коллаборативного обучения, кооперативных подходов и интерактивных педагогических методов	119
Жураева Мафтуна Бахтиёр кизи	
Педагогическое колесо как инструмент формирования цифровой компетентности будущих педагогов дошкольного образования	124
Уразова М. Б., Усманова У. Б.	
Особенности гражданского воспитания обучающихся в системе "школа–махалля" в Узбекистане ..	130
Хайдаров Шавкат Шамсиддин угли	
Педагогические условия формирования языковой грамотности у учащихся с тяжелыми нарушениями речи	135
Юсупова Зулайхо Бахром кизи	
Valeologik tarbiyada o'yin texnologiyalarining ahamiyati	139
Berkinova Charos Islomovna	
O'quvchilarda faol fuqarolik kompetensiyasi tushunchasi, mazmuni va shakllanishi	142
Buvorayeva Gulruh Shoikrom qizi	
Boshlang'ich ta'limda STEAM yondashuvi asosida o'qitishning didaktik imkoniyatlari	145
Cho'tboyeva Munisxon Eshpo'lat qizi	
Tabiatga muhabbat: maktabgacha ta'limda milliy qadriyatlar va o'yinlar orqali ekologik tarbiya	150
Ergasheva Umriniso Komilovna	
Zamonaviy ta'lim – talabalar ijtimoiy intellektini shakllantirish omilidir	153
Ermatova Gulnoz Pirimovna	
O'zbekistonning eng yangi tarixi fanini o'qitishda pedagogik texnologiyaning o'rni	156
Gazibekova Feruza Hakimovna	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining raqamli texnologiyalar muhitida tanqidiy va mustaqil fikrlashini rivojlantirish metodikasi	159
Haydarova Feruza Haydar qizi	
Talabalarda ma'naviy-axloqiy fazilatlar va sifatlarni shakllantirish mexanizmi	162
Jumanazarova Dilnoza Umurzaqovna	
Maktabgacha yoshdagi bolalarning kasbga bo'lgan qiziqishlarini shakllantirishda interfaol metodlarni qo'llash texnologiyasi	165
Jumayeva Malika Aliyevna	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarda kasbiy-nutq madaniyatini rivojlantirish	168
Lutfetdinova Ra'no Xusnetdinovna	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda matematik rivojlanishga zamonaviy yondashuvlar va jahon tajribalari ..	172
Masharipova Barno Erkin qizi, Adilbayeva Dilnoza Adilbay qizi	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida til o'yinlari texnologiyalarining nazariy asoslari	175
Masharipova Dilfuza Muxammadjon qizi	
Maktabgacha ta'lim tarbiyachisi pedagogik faoliyatining o'ziga xosligi	178
Muhammadiyeva Feruza Turakulovna	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarini og'zaki va yozma nutqini rivojlantirishda aksiologik yondashuvdan foydalanish metodikasi	181
Muhiddinova Munira Xayrullayevna	
Boshlang'ich ta'lim jarayonida matematika fanini o'qitishda raqamli transformatsiya vositalaridan foydalanishning metodik paradigmasi	184
Narzullayeva Sevara Omonovna	
O'qituvchining muloqot madaniyatini shakllantirishning pedagogik-psixologik xususiyatlari	187
Nizamova Nodira Paxritdinovna	
Integrativ yondashuv asosida o'quvchilarning nutqiy kompetentligini rivojlantirishning mazmuniy izohlanishi	191
Oysha Qurbonova, Nodira Abduraimova	
Boshlang'ich ta'limda Finlandiya tajribasi	195
Nodira Sherboyeva	

Kutubxonachi kutubxona-axborot xizmati jarayonining yetakchi ishtirokchisi sifatida	198
O'ktam Nosirov	
Pedagogik ta'lim transformatsiyasida talabalarning tadqiqotchilik kompetensiyalarini rivojlantirish texnologiyasi.....	204
Rustamova Shoxista Omonjonovna	
Globalashuv sharoitida axborot-psixologik xavfsizlikni shakllantirish masalalari.....	208
Raxmatjonov Shoxjahon Dilshodbek o'g'li	
Talabalarga ingliz tilini o'qitishning zamonaviy innovatsion texnologiyalari	212
Sa'dullayeva Rushana	
Boshlang'ich sinf matematika darslarida o'quvchilarning mantiqiy fikrlash qobiliyatini rivojlantirish	215
Saidova Dilbar Erkinovna	
Pedagog xodimlarda tolerantlik namoyon bo'lishining determinantlari.....	218
Sattorova Maxliyo Dilmurod qizi	
Kreativ metodlar orqali maktabgacha yoshdagi bolalarda kreativ tafakkur va fikrlashni rivojlantirish	223
Sultonboyeva Baxriniso Ilhomjon qizi	
Artpedagogika texnologiyalaridan foydalanib maktabgacha yoshdagi bolalarda dialogik nutqni rivojlantirish metodikasi	226
Xolmatova Fotima Baxtiyor qizi	
Boshlang'ich ta'limda yashil kompetensiyalarni shakllantirish yo'nalishlari	229
Yaqubova Shoir Tog'aymuratovna	
Emotsional intellektni rivojlantirishning nazariy asoslari.....	233
Yarmatov Raxmboy Baxramovich	
Boshlang'ich ta'limda o'quv veb-saytlari orqali til kompetentligini rivojlantirish	239
Zokirova Sohila Muxtoraliyevna, Muxammadjonova Diyorabonu Muzaffarjon qizi	
Языковые изменения в русском языке XXI века: исследование новых слов, сленга, интернет-коммуникации, влияния англицизмов и глобализации на современный русский язык	242
Марупова Дилфуза Давроновна	
Oliy ta'limda talabalarining ilmiy-tadqiqot faoliyatining maqsad va vazifalari	247
F. R. Xosilova	
Boshlang'ich ta'lim texnologiya darslarida o'quvchilarni tabiiy materiallar bilan ishlashga o'rgatish	251
Kambarov Nodirjon Sattarovich, Nasirjanova Feruzaxon Alixon qizi	
Boshlang'ich ta'limda STEAM yondashuvining qo'llanilishi va uning samaradorligi.....	256
Abdulazizova Yulduz Abdujabbor qizi	
Tabiiy fanlarni o'qitishda STEAM yondashuvi asosida kreativlikni rivojlantirish metodikasi	259
Abdullayeva Dilrabo Fayzulla qizi	
Umumta'lim maktablarida o'quvchilarda shaxs ma'naviy qiyofasini shakllantirishning zamonaviy pedagogik texnologiyalari.....	262
Aliyeva Zuxra Tursunboyevna	
Yosh avlodni madaniy-tarixiy yondashuv asosida tarbiyalashda madaniy-ma'rifiy muassasalarning o'rni..	265
Aripov Shokirjon Olimovich	
Ta'limda yangi texnologiya: 4K modeli va uni amalga oshirish yo'llari.....	268
Avliyozqulova Nasiba Choriyevna	
Badiiy-tarixiy materiallarni ta'lim jarayoniga integratsiyalashning metodologik asoslari	272
Baratov Baxtiyorjon Qodirovich	
Bolaning maktabgacha ta'lim tashkilotiga moslashishida o'yinning roli.....	275
Barno Masharipova Erkin qizi, Zuhrobova Mahliyo Abdulatif qizi	
Boshlang'ich sinf o'qish savodxonligi darslarida integrativ yondoshuvdan foydalanish texnologiyasi	278
Ernazarova Laylo Abdusaitovna, Saidahmadova Gulrux Farrux qizi	
Bo'lajak tarbiyachilarda metarefleksiv fikrlashni rivojlantirishning psixologik-pedagogik asoslari	284
Ismailova Nilufar Isroildjanovna	
Semantic and Cross-Cultural Features of Food-Based Idioms in Karakalpak and English Languages.....	289
Jiemuratova Gulistan Koshkinbaevna	
Filolog talabalarida mustaqil fikrlash va qaror qabul qilishni rivojlantirishda metakognitiv yondashuvlarning didaktik mexanizmlari.....	292
Jo'rayeva Dilnoza Ro'zimat qizi	
Rivojlantiruvchi sohalar kompetensiyalariga integratsion yondashuv asosida maktabgacha yoshdagi bolalarni ma'naviy-axloqiy tarbiyalash texnologiyasini rivojlantirish	296
Jo'rayeva Zilola Sayfiddin qizi	

Psixologlar kasbiy komponentlarini rivojlantirishda matematik usullardan foydalanishning o'ziga xos xususiyatlari.....	302
Kuziyeva Dilnura Dilmurotovna	
O'zbekiston metodik maktabida sotsiolingvistik kompetensiyani shakllantirish bo'yicha olib borilgan ilmiy tadqiqotlar tahlili	306
Madaminova Gulzira Gulamkadirovna	
Maxsus pedagogika fanlarini o'qitishning nazariy-metodik asoslari	313
Maqsudova Nodira Alijonovna	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda metakognitiv ko'nikmalarni rivojlantirishda ertakterapiya texnologiyalaridan foydalanish metodikasi	317
Muxiddinova Difuza Sherdor qizi	
Nutq madaniyatini shakllantirishda o'qituvchi nutqining roli.....	320
N. Q. Olimova	
Boshlang'ich ta'lim jarayonida matematika fanini o'qitishda raqamli transformatsiya vositalaridan foydalanishning metodik paradigmasi	323
Narzullayeva Sevara Omonovna	
O'quvchilarda ekologik madaniyatni shakllantirish metodikasi	326
Normirzayeva Maftunaxon Ilyosjon qizi	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida tadqiqot faoliyatini rivojlantirishda intensiv ta'lim texnologiyalarining metodik asoslari.....	329
Olloqulova Farzona Umedillayevna	
Maktabgacha ta'lim yoshidagi giperaktiv bolalar bilan ishlashda pedagogik kompetentligini oshirish metodikasi	332
Raimqulova Sojida Abdusaid qizi	
Talabalarining tadqiqotchilik kompetensiyalarini shakllantirishning nazariy asoslari	335
Rustamova Shoxista Omonjonovna	
Inklyuziv ta'limni tashkil etishning xorijiy pedagogik amaliyotdagi modellari	339
Sultonova Zarina Uchqun qizi	
Xalq pedagogikasida ertaklarning tarbiyaviy va ma'naviy-ma'rifiy ahamiyati: ma'naviy begonalashuvga qarshi tarbiyaviy omil sifatida	343
To'xtasinova Farida Davlatali qizi	
B1 darajadagi talabalar uchun xorijiy tilni o'qitishda audiovizual texnologiyalar yordamida ta'lim samaradorligini oshirishning metodik asoslari	347
Toshpulatova Shaxsanam Xolmurodovna	
Kontekstli ta'lim va uning boshlang'ich ta'lim matematikasidagi ahamiyati haqida	350
Umarova Nigora Alisherovna	
Oiladagi psixologik muhitning o'spirinlarda to'liqsizlik kompleksi shakllanishiga ta'siri	353
Xalmuratova Dilorom Abdikarimovna	
Ta'limda faktcheking: misinformatsiya va dizinformatsiyaga qarshi kurashishning pedagogik asoslari	356
Xidirova Maftuna Ilhom qizi	
Maktab o'quvchilarini falsafiy va dunyoqarashga tayyorlash omillari	362
Xo'shboqova Farida Komiljon qizi	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida nutq faoliyatini rivojlantirishning lingokognitiv asoslari	370
Xusanova Gulruxsor To'liqin qizi, Aliyeva Muhlis Baxodir qizi	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining nutqiy kompetensiyasini oshirish	374
Zokirova Sohibaxon Muxtaraliyevna, Erkinova Nazokatxon Anvarjon qizi	
Эффективность занятий кроссфитом в повышении уровня общей физической подготовленности слушателей института повышения квалификации МВД Республики Узбекистан	377
Албеков Шокир Адилбекович	
Роль торговых и кочевых маршрутов в формировании лингвокультурных заимствований между Хорезмом и Южной Сибирью.....	381
Сатымова Светлана Сатымовна	
Использование искусственного интеллекта в обучении русскому языку как иностранному: проблемы и решения.....	385
Ташева Дилором Салимовна	
Проблемы использования коммуникативного метода в преподавании русского языка студентам	389
Тоджибоева Наргиза Джумабоевна	

O'QUVCHILARDA EKOLOGIK MADANIYATNI SHAKLLANTIRISH METODIKASI

Normirzayeva Maftunaxon Ilyosjon qizi

Talim va tarbiya nazariyasi boshlang'ich ta'lim mutaxassisligi
1-bosqich magistranti

Annotatsiya: Mazkur ilmiy maqola ta'lim jarayonida o'quvchilarda ekologik madaniyatni shakllantirishning pedagogik-metodik asoslarini kompleks tahlil qilishga bag'ishlanadi. Tadqiqotda ekologik madaniyat shaxsning qadriyatli munosabati, amaliy xulq-atvori va ekologik mas'uliyatini ifodalovchi integrallashgan ijtimoiy-falsafiy hodisa sifatida talqin qilinadi. Maqolada ekologik tarbiyaning zamonaviy talablari, ta'lim mazmuni va o'qitish metodlari o'rtasidagi uzviy bog'liqlik ilmiy jihatdan asoslanadi. Adabiyotlar tahlili orqali ekologik ta'lim bo'yicha xorijiy va mahalliy ilmiy konsepsiyalar tizimlashtiriladi, metodologik qismda esa ekologik madaniyatni shakllantirishga yo'naltirilgan interfaol, faoliyatga asoslangan yondashuvlarning samaradorligi asoslab beriladi. Tadqiqot natijalari ekologik yo'naltirilgan ta'lim metodikasi o'quvchilarning tabiatga bo'lgan ongli munosabatini mustahkamlashi va barqaror xulqiy me'yorlarni shakllantirishga xizmat qilishini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: ekologik madaniyat, ekologik tarbiya, ta'lim metodikasi, barqaror rivojlanish, ekologik ong, ekologik mas'uliyat.

Abstract: This scientific article is devoted to a comprehensive analysis of the pedagogical and methodological foundations of forming ecological culture in students within the educational process. In the study, ecological culture is interpreted as an integrated socio-philosophical phenomenon that reflects the individual's value-based attitude, practical behavior, and environmental responsibility. The article scientifically substantiates the inextricable link between the modern requirements of ecological education, educational content, and teaching methods. Through the analysis of the literature, foreign and domestic scientific concepts on ecological education are systematized, and in the methodological section, the effectiveness of interactive and activity-based approaches aimed at the formation of ecological culture is substantiated. The results of the study show that ecologically oriented educational methodology strengthens students' conscious attitude toward nature and contributes to the formation of sustainable behavioral norms.

Key words: ecological culture, ecological education, educational methodology, sustainable development, ecological awareness, ecological responsibility.

Аннотация: Данная научная статья посвящена комплексному анализу педагогико-методологических основ формирования экологической культуры у учащихся в образовательном процессе. В исследовании экологическая культура трактуется как интегрированное социально-философское явление, выражающее ценностное отношение личности, её практическое поведение и экологическую ответственность. В статье научно обосновывается неразрывная взаимосвязь современных требований экологического воспитания, содержания образования и методов обучения. На основе анализа литературы систематизируются зарубежные и отечественные научные концепции по экологическому образованию, а в методологической части обосновывается эффективность интерактивных и деятельностных подходов, направленных на формирование экологической культуры. Результаты исследования показывают, что экологически ориентированная образовательная методика укрепляет сознательное отношение учащихся к природе и способствует формированию устойчивых поведенческих норм.

Ключевые слова: экологическая культура, экологическое воспитание, методика обучения, устойчивое развитие, экологическое сознание, экологическая ответственность.

KIRISH

Bugungi globallashuv sharoitida ekologik muammolar insoniyat taraqqiyotining eng murakkab va dolzarb masalalaridan biriga aylandi. Atrof-muhitning degradatsiyasi, tabiiy resurslarning cheklanishi va iqlim o'zgarishi jamiyatdan ekologik mas'uliyatni yangi bosqichda anglashni talab qilmoqda. Shu nuqtai nazardan, ekologik muammolarni hal etishda texnologik yoki iqtisodiy choralar bilan bir qatorda, shaxsning dunyoqarashi, qadriyatlar tizimi va madaniy xulq-atvorini shakllantirish muhim strategik ahamiyat kasb etadi. Aynan shu jarayonda ta'lim tizimi yetakchi ijtimoiy institut sifatida maydonga chiqadi. O'quvchilarda ekologik madaniyatni shakllanti-

rish masalasi nafaqat tabiiy fanlar mazmuniga daxldor, balki umumiy pedagogik jarayonning ajralmas tarkibiy qismi sifatida qaralishi lozim. An'anaviy yondashuvlarda ekologik bilimlar ko'pincha faktologik darajada berilib, o'quvchining hayotiy tajribasi va real xulq-atvori bilan yetarli darajada bog'lanmaydi. Natijada ekologik ong shakllangani holda, ekologik mas'uliyatli xulq barqaror rivojlanmaydi. Shu sababli, ekologik madaniyatni shakllantirish metodikasi bilim, his-tuyg'u va amaliy faoliyatni yagona pedagogik tizimda uyg'unlashtirishni talab etadi.

Mazkur maqolada ekologik madaniyatni shakllantirish metodikasi ta'lim jarayonining nazariy va amaliy jihatlarini nuqtayi nazaridan tahlil qilinadi. Maqsad – ekologik ta'limni shaxs tarbiyasining ustuvor yo'nalishi sifatida asoslash hamda uni amalga oshirishning samarali metodik mexanizmlarini ochib berishdir.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Xalqaro pedagogik va ekologik tadqiqotlarda ekologik madaniyat tushunchasi keng talqin etiladi. UNESCO va UNEP hujjatlarida ekologik ta'lim barqaror rivojlanishning asosiy omili sifatida baholanib, shaxsda ekologik ong, qadriyat va mas'uliyatli faoliyatni shakllantirish vazifasi ilgari suriladi. G. Palmer, L. Hungerford va T. Volk tadqiqotlarida ekologik madaniyatning shakllanishi uzoq muddatli pedagogik jarayon bo'lib, u faqat bilim berish bilan chegaralanmasligi ta'kidlanadi. Mahalliy ilmiy adabiyotlarda ham ekologik tarbiya masalalariga e'tibor kuchayib bormoqda. O'zbekistonlik olimlar ekologik ta'limni milliy qadriyatlar, tabiatga an'anaviy munosabat va ijtimoiy mas'uliyat bilan bog'lash zarurligini qayd etadi. Shu bilan birga, mavjud ishlarning aksariyatida ekologik madaniyatni shakllantirish metodikasi fragmentar yoritilgan bo'lib, interfaol, faoliyatga asoslangan yondashuvlarning tizimli tahlili yetarli darajada amalga oshirilmagan. Ushbu maqola aynan shu ilmiy bo'shliqni to'ldirishga yo'naltirilgan.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqot metodologiyasi tizimli, shaxsga yo'naltirilgan va faoliyatli yondashuvlarga asoslangan. Ekologik madaniyatni shakllantirish jarayoni bilimi-kognitiv, qadriyatli-emotsional va amaliy-faol komponentlar birligida ko'rib chiqildi. Tadqiqot jarayonida ekologik yo'naltirilgan darslar, loyiha faoliyati, muammoli vaziyatlar va jamoaviy tadbirlar tashkil etildi.

Empirik tadqiqot davomida pedagogik kuzatuv, suhbat, ijodiy topshiriqlar tahlili va diagnostik usullardan foydalanildi. O'quvchilarning ekologik munosabatlari, xulqi va mas'uliyat darajasi bosqichma-bosqich baholanib, taqqoslama tahlil asosida natijalar chiqarildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Tajriba-sinov natijalari ekologik madaniyatni shakllantirishga yo'naltirilgan metodik yondashuvlar o'quvchilarning tabiatga bo'lgan munosabatini ijobiy tomonga o'zgartirganini ko'rsatdi. O'quvchilarda atrof-muhit muammolariga befarqlik darajasi kamayib, ekologik masalalarda faol pozitsiya shakllandi.

1-jadval: Quyidagi jadval natijalarni umumlashtiradi

Ko'rsatkich	Dastlabki holat	Metodik ta'sirdan keyin
Ekologik bilim darajasi	O'rtacha	Yuqori
Mas'uliyatli munosabat	Past	Barqaror
Amaliy ekologik faoliyat	Cheklangan	Faol
Qadriyatli yondashuv	Yetarli emas	Shakllangan

Kengaytirilgan tahlil natijalari shuni ko'rsatadiki, ekologik madaniyatni shakllantirishga yo'naltirilgan metodik yondashuvlar o'quvchilarning nafaqat bilish faoliyatiga, balki ularning kundalik xulq-atvorida ham muhim ijobiy siljishlarni yuzaga keltirdi. Tajriba jarayonida o'quvchilarning atrof-muhit hodisalariga bo'lgan qiziqishi kuchayib, ekologik masalalarni faqat dars mavzusi sifatida emas, balki shaxsiy mas'uliyat doirasidagi muhim ijtimoiy muammo sifatida qabul qilish tendensiyasi kuzatildi. Ayni paytda, o'quvchilarning ekologik leksikoni kengayib, ularning og'zaki va yozma nutqida ekologik atamalarini ongli va to'g'ri qo'llash holatlari ko'paydi.

Metodik ta'sir natijasida o'quvchilar tomonidan amalga oshirilgan amaliy faoliyat – ekologik aksiyalar, mini loyihalar, kuzatuv va tahlil ishlari – ularning ekologik madaniyatida barqaror elementlar shakllanganini ko'rsatdi. Xususan, tabiat resurslaridan oqilona foydalanish, chiqindilarni ajratish, yashil hududlarni muhofaza qilishga doir tashabbuslarning o'quvchilar tomonidan mustaqil ilgari surilishi ekologik ongning yuqori bosqichga

ko'tarilganidan dalolat beradi. Nazorat bosqichida esa ekologik xatti-harakatlarning mustaqilligi cheklanganligi saqlanib qoldi, bu metodik yondashuvning hal qiluvchi ahamiyatini yana bir bor tasdiqlaydi. Shuningdek, natijalar o'quvchilarning ekologik qarorlar qabul qilishda empatiya va ijtimoiy mas'uliyat hissi kuchayganini ko'rsatdi.

O'quvchilar muayyan ekologik vaziyatlarni tahlil qilishda inson va tabiat o'rtasidagi o'zaro ta'sirni tushunishga intildi, bu esa ekologik madaniyatning axloqiy komponenti rivojlanganini anglatadi. Mazkur holat ekologik ta'lim faqat bilimlar tizimi emas, balki shaxsning ma'naviy fazilatlarini rivojlantiruvchi kuchli pedagogik omil ekanini tasdiqlaydi. Olingan natijalar ekologik madaniyatni shakllantirishda faqat axborot berish emas, balki shaxsning emotsional va amaliy tajribasini boyitish muhimligini tasdiqlaydi.

Muhokama jarayonida aniqlanishicha, loyiha va jamoaviy faoliyatga asoslangan metodlar o'quvchilarda ekologik mas'uliyatni barqarorlashtiradi. Shu bilan birga, o'qituvchining ekologik masalalarga shaxsiy munosabati va metodik savodxonligi hal qiluvchi omil bo'lib qolmoqda. Olingan kengaytirilgan natijalar ekologik madaniyatni shakllantirish metodikasini pedagogik jarayonning markaziy tarkibiy qismi sifatida qayta talqin qilish zarurligini ko'rsatdi. Muhokama jarayonida aniqlanishicha, ekologik madaniyatning barqaror rivojlanishi bilim, hissiy munosabat va amaliy faoliyatning uzviy birligiga tayanadi. Agar ekologik bilimlar hissiy tajriba va real faoliyat bilan mustahkamlanmasa, ularning tarbiyaviy ta'siri qisqa muddatli bo'lib qolishi mumkin. Muhokamada shuningdek, pedagog shaxsining ekologik pozitsiyasi muhim omil ekanini alohida urg'u bilan qayd etildi.

O'qituvchining tabiatga bo'lgan shaxsiy munosabati, ekologik mas'uliyati va kundalik xatti-harakatlari o'quvchilar uchun bevosita namuna vazifasini bajaradi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, ekologik qadriyatlar faqat dars jarayonida emas, balki maktab muhitining umumiy madaniyatida mujassam bo'lganda yuqori samaraga erishiladi. Bundan tashqari, muhokama davomida ekologik madaniyatni shakllantirish metodikasining ijtimoiy-madaniy kontekstga moslashuvchanligi muhim ekanligi aniqlandi. Mahalliy ekologik muammolar, hududiy tabiat obyektlari va milliy qadriyatlarga tayangan faoliyat shakllari o'quvchilarda ekologik mas'uliyatni yanada chuqurroq anglashga xizmat qiladi. Shu jihatdan, metodik yondashuvning universalligidan ko'ra, uning kontekstual moslashuvchanligi ustuvor ahamiyat kasb etadi.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, o'quvchilarda ekologik madaniyatni shakllantirish metodikasi ta'lim jarayonining muhim strategik yo'nalishi ekanligi aniqlandi. Ushbu metodika o'quvchilarning ekologik ongini rivojlantirish, tabiatga nisbatan mas'uliyatli munosabatni shakllantirish va barqaror xulq-atvorni ta'minlashga xizmat qiladi. Ekologik madaniyatni shakllantirish ta'lim tizimining ustuvor vazifasi sifatida qaralishi zarur. Kengaytirilgan tahlillar asosida xulosa qilish mumkinki, o'quvchilarda ekologik madaniyatni shakllantirish metodikasi ta'lim jarayonining ikkinchi darajali emas, balki strategik yo'nalishi sifatida qaralishi lozim. Ushbu metodika o'quvchilarning ekologik bilimlarini tizimlashtirish bilan cheklanmay, ularning hayotiy pozitsiyasi, axloqiy me'yorlari va ijtimoiy mas'uliyatini barqaror ravishda rivojlantirishga xizmat qiladi.

Natijada ekologik madaniyat shaxsning ichki ehtiyoji va ongli xulq-atvor me'yoriga aylanadi. Ekologik madaniyatni shakllantirishda uzoq muddatli pedagogik strategiya muhim ahamiyatga ega bo'lib, u maktab, oila va jamiyat hamkorligini talab etadi. Ta'lim jarayonida ekologik tarbiya uzluksizlik tamoyiliga asoslangan holda tashkil etilganda, o'quvchilarda tabiatga nisbatan ehtiyotkor, mas'uliyatli va faol munosabat shakllanadi. Shu bois ekologik madaniyatni shakllantirish metodikasi umumta'lim siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida ilmiy va amaliy jihatdan doimiy ravishda takomillashtirib borilishi zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Palmer J. Environmental Education in the 21st Century. – London: Routledge, 1998. – 272 p.
2. Hungerford H., Volk T. Changing Learner Behavior Through Environmental Education. – Journal of Environmental Education, 1990. – Vol. 21. – P. 8–21.
3. Каримова М.Ш. Экологик таълим ва барқарор ривожланиш. – Тошкент: Ўқитувчи, 2020. – 216 б.
4. Ходжаев Б.К. Экологик тарбия методикаси. – Тошкент: Фан, 2019. – 198 б.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2025. №12

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.